

«ДОЛЕ МОЯ РУСА»
(Навздогін одному ювілею
або

*батьківсько-дочірні стосунки у житті і творчості
Володимира Підпалого)*

*Коли я умру, замість мене залишаться діти...
Володимир Підпалий*

2016-ий рік був ювілейний для видатного «шістдесятника» Володимира Підпалого. Народився він 9 травня 1936 року і тихо й боляче відійшов за межу 24 листопада 1973-го – усього-на-всього через 37 років свого земного буття.

Хоч цей ювілейний рік минув і не в надто гучних почестях та святкуваннях, але, завдяки насамперед старанням його чудової дружини Ніли Андріївни Підпалої, котра й через сорок років по смерті чоловіка несе пам'ять про нього так само вірно й самовіддано, мовби пройшло всього рік чи два, коли рани ще свіжі й кровоточать, – аж ніяк не можна сказати, що Поет є недостатньо поцінований.

Тільки впродовж цього року відбулось багато заходів. Серед них насамперед – традиційна щорічна березнева зустріч Н.А.Підпалої із українськими філологами. Так-так, робить ця унікальна жінка собі кожного 11 березня, на власний День народження такий подарунок – поїздки до молоді зі словом про Чоловіка. Нещодавно це було зі студентами Уманського педагогічного університету імені Павла Тичини, цьогоріч – зі студентами Черкаського... А ще – ювілейні урочистості в рідному Володиному селі Лазірках та в Сквирі – Нілиній батьківщині, круглі столи у Кам'янець-Подільському та Ізмаїльському університетах, поетичне свято в Черкаській бібліотеці ім. Василя Симоненка... Також – більше десятка публікацій в місцевій та всеукраїнській пресі, серед авторів яких – видатні науковці й провідні вчителі Лариса Мороз, Галина Райбедюк, Василь Цимбалюк... Аллою Третьяченко видано монографію про його творчість...

Звісно, Володимир Підпалий мав та має багатьох шанувальників (пригадую, ім'я Поета завжди було в пошані й у моїй родині. «Це ж Володимир Підпалий!» – завжди промовляв захоплено мій незабутній тато Степан Павленко). Але саме Ніла Підпала – тендітна, але надзвичайно сильна духом і мудра Жінка – своєю енергією та любов'ю вміє закрутити кругом себе планети і змушує рухатись лінивий Всесвіт, якщо це потрібно для благородної мети! Важко перелічити всі публікації, поетичні збірки, спогади, літературознавчі розвідки про чоловікову творчість, які Вона видала вже після Володиної смерті.

Тож правильніше навіть сказати: Володимир Підпалий – живий. І в ювілейні свої роки, і не в ювілейні.

Нині йому – вісімдесят.

Особисто я провела майже весь 2016-ий рік із розгорненими «розкриленими» книжками «Золоті джмелі» (тут уміщено чи не весь літературний доробок Підпалого) та «Пішов у дорогу – за ластівками», куди ввійшли спогади й присвячені йому вірші. У першому випадку видавці Тетяна й Михайло Конончуки, у другому – співупорядник та спонсор Олег Рарицький, – постарались неабияк, і книжки вийшли розкішні в усіх значеннях цього слова, це справжній духовний пам'ятник Поетові!..

Глибока й некриклива, часто – дуже закрита й загадкова («Боюсь пірнати в море Ваших слів: боюсь не до кінця їх зрозуміти», – ці його рядки, адресовані улюбленому Рильському, так само можна сказати й про його власну творчість!), поезія Підпалого просочується в душу поступово й тихо, але – щоб зостатися там назавжди.

З його творів є що черпати, у ній є що досліджувати.

Там дуже багато про смерть, навіть в наелементарніших, «найживіших» речах: «Нам, / що людьми народилися, / вже на порі лаштуватись / в дорогу за ластівками». (Що це? Одвічне усвідомлення, що все наше життя насправді є лише підготовкою до смерті? Передчуття? Накликання?).

Багато про Україну: «Бо нам, / що людьми народилися, / мало родину мати, / бо кожному з нас доконче / ще й батьківщина потрібна...»; «І болить земля, мов чорна рана, / Мов селянки репана рука...».

Багато – про другу світову війну, яка в Підпалого така жива й болюча, що прочитується як війна сьогоднішня. Багато дитинства, тією війною прошого.

Багато Рильського, Малишка, Шевченка, Тичини, Яновського, Лесі Українки (афористична присвята «На вінок Лесі Українці»), Богдана-Ігоря Антонича, Драй-Хмари, Плужника (цих трьох авторів В.Підпалий ще й редагував, коли їхні твори почали повертатися в літературу). Багато Сосюри (крім «Яблунь» за його епіграфом, він побачився мені у рядках: «Котить осінь удвоконь чи й більше» тощо). Дуже багато «ненадивляного світу» Володимира Свідзинського. А ще – Іван Драч («Які соняшники крилаті! Ледве встигають за ними бджоли»: і тут бджоли, аякже!), Микола Вінграновський (щонайменше у вірші «Старий лелека», який перегукується з Миколіним «До нас прийшов лелека...»), Василь Симоненко, Євген Гуцало... Чимало візій з його улюбленої Ліни Костенко (і це навіть не рахуючи зумисне присвяченої їй щемкої «Верби»)...

Багато казки. Вона в Підпалого ну просто у всьому: і в лобатих гарбузах, і в стаді слонів, що пасеться попід хатою в калачиках, і в розчачхнутих «коровах-яблунях», і в замерзлих, наче «лапки каченят», зорях... Вона в скошеній стерні, трубочки якої дивовижно порівнюються з келишками, «по марусин поясок» наповненими «сивою цівкою розлуки». І в загадковій хатці «за трьома замками, за трьома дверима», до якої варто йти попри все: «Навіть / Якщо не дійдемо – / Ходімо!».

Дуже багато бджолиних (і джмелиних) мотивів. Про них можна писати окреме дослідження: це не просто красиві комахи, не просто пасічництво як люблена справа Володиного тата, – це щось священне, символ праці й совісті, символ єднання з минулим, можливо, навіть – самої України:

З голубого вулика у синій ранок
Оранжеві бджоли роями вилітають
По бурштиновий мед червоної конюшини,
Скропленої на світанку срібною росою.

Далі перед нашими очима постає Батько (символ родових коренів), а потім – «золотою бджілкою» вибігає дочка (майбутнє), а бджоли все прилітають і прилітають, «із бурштиновим медом червоної конюшини»... [3, 115].

Багато ластівок і зозуль, музики і весни, липня, серпня і жовтня. Багато барв («і веселку поділимо, і поділим веселиків»).

Багато Кохання, що й не дивно: маючи таку Дружину! Коханій присвячено вірш (я б його назвала ще віршем-казкою), «Місячна соната», де є промовисті рядки про сома, який свою сомиху: «(котрий рік, як її немає?) / поплавками в царстві глибин «обіймає...». Так, мабуть, Володіна душа і присутність постійно обіймає свою кохану дружину... «Моя печале – радосте моя. Моя утрата – спокою неспокій», «На тортурі ведуть мене / п'ять доріг твоєї руки!» – для таких, сказати б «солодких звинувачень», очевидно, наші ліричні (вони ж – реальні) герої мають якісь свої, лише їм двом відомі підстави...

Кожна тема – окрема царина для досліджень, хоч немало про кожную вже сказано.

Але наразі мені хотілося б детальніше зупинитись на темі дочки. Чому дочки, якщо у Володі з Нілою є ще й син – Андрій Підпалій, теж поет ще й кандидат філологічних наук, якого батько також час від часу згадував у віршах і навіть зробив йому кілька поетичних посвят («Елегія про перше полювання. Синові», «Нічна елегія»)?..

Може, тому, що Андрій народився пізніше, 1970-го, за три роки до Володиної смерті. І батько не встиг ним натішитись, а син – пізнати його любов сповна. Не встиг дати того, що дав старшій Олечці за їхні спільні короткі, але щасливі десять років (Оля народилась 1963-го).

Може, й тому, що мені надто близька ця тема: саме вже згаданий вище Степан Павленко (мій тато), а не я, на моє тверде переконання, заслуговує бути членом Спілки письменників України. Саме його літературний і літературознавчий таланти варті бути видані численними книжками й великими тиражами. Але він своє життя і всі сили віддав, плекаючи успіхи інших: своїх учнів у школі, нас, трьох його дочок (пригадую, завжди, коли приїздила додому в село й поривалась щось допомогти на городі чи в господарстві, чула від нього: «Ти ось краще сядь і щось напиши, а з рештою сам упораюсь»).

Українська література має кілька зворушливих прикладів надзвичайної батьківсько-дочірньої відданості й любові. Важко втриматись, щоб не почати цей ряд із Петра Косача – батька Лесі Українки, – роль якого у становленні поетеси надзвичайно важлива, але постать якого й до сьогодні незаслужено залишається в затінку дружини Олени Пчілки. [1]. Петро Косач вартий щонайвдячніших згадок, і тут він просто є взірцем ідеального батька. Але наразі ми – про випадки, коли видатний письменник усю душу вкладає у свою доньку, а вона потім стає оберегом його творчості.

Михайло Старицький і його улюблена дочка Людмила Старицька-Черняхівська, яка не лише виправдала батькове довір'я, але й сама пішла літературним шляхом. Микола Хвильовий і його падчірка Люба Уманцева, на яку спроектував і свою нереалізовану любов до кривної доньки Іраїди. Михайло Драї-Хмара і його «ластовенятко» Оксана (в заміжжі Ашер), котра на все життя збереже татові поетичні листи й з усіх сил популяризуватиме його спадщину. Володимир Свідзинський і кохана донька Мирослава, котру волею обставин мусив ростити сам і якій заповість свої рукописи...

До таких прикладів, безумовно, належить і поет-«шістдесятник» Володимир Підпалій та його донька Ольга (саме так Володя її називав). Крім того, що Оля Підпала також – авторка власної поетичної збірки, навіть її основний фах – Оля генетик і кандидат біологічних наук – тісно пов'язаний з батьком: спонукана його хворобою і ранньою смертю, змалку постановила собі знайти ліки від раку.

Втім, повернімося в той час, коли Олин тато був ще живий.

Коли він був ще неодружений і, дивлячись на свою любу змучену маму Ольгу Степанівну Підпалу (образ Матері в Підпалого – то окрема поважна розмова), намірював-пропрокував собі донечку (чи багато можна знайти подібних поезій в літературі?):

Дочку, можливо, матиму... Хто зна,
Про що в гаю зозуля накувала...
О, як я хочу, мамо, щоб вона
Твоє велике, щедре серце мала! (1958) [3, 40]

«І дочка в нього народиться, – пише Костянтин Домаров, – і буде любити він її глибоко й ніжно, приділяючи їй багато батьківської уваги, щоб росла-зростала вона, щоб мала велике й щире серце, як у його мами» [4, 110].

(Додамо, що й ім'я Володина донька матиме – як у його мами, – це читач уже помітив)!

Більше того: своєрідне продовження щойно цитованого поетичного діалогу з матір'ю, яка вже 7 років як за межею вічності, а доньці Олечці приблизно виповнився рік, – простежується у вірші «Вечірне» 1964 року:

Бач, куди повернулася наша розмова,
а хотілося, мамо, інтимно й тихо,
що в твоєї онуки голос шовковий,
твої очі великі, над лобиком вихор...

Що приїдем до тебе на ціле літо,
зі столиці втечем у твої тривоги –

будуть квіти в саду, і на сволоках квіти,
і у снах будуть квіти твої. Їй-Богу...

Буде внучка веселе тобі тупотіти ногами,
домагатись од тебе казок химерних...

Вдвох сьогодні посидимо ввечері, мамо,
як сиділи б удвох, якби ти не померла... [3, 57]

У цих рядках – велика відповідальність Поета, який тепер констатує втілення своїх колишніх поетичних передбачень перед раніше написаними текстами. Адже сам згодом напише: «Вірші народжуються, як діти, / І в цьому – сенс. / А ви вже самі їх доглянуть зумійте!» [3, 107].

Відповідальність Сина, який продовжує звітуватись матері про наміряне і здобуте.

А що звітується про найдорожче – доньку, то це ще й – відповідальність Батька.

Отже, Володя-батько. В того-таки К.Домарова йде красномовна ілюстрація до цього образу: «Я добре розумів усі радощі й тривоги Володі, коли йому, молодому батькові, треба було купити щось з необхідних речей, ту ж саму в'язану шапочку або теплі шкарпеточки для маленької Олі, а для дружини – продукти, щоб не мала зайвих клопотів, не нервувала, не втратила молока. І коли дружина його Ніла опинилася з донечкою в одній із лікарень на Печерську, Володя не знаходив собі місця, постійно – двічі на день відвідував їх. [Від себе додамо, що доходило навіть до курйозів: коли якась маленька Оля впала і вдарилась об ріжок, сердешні батьки, замість рятувати доньку, обоє зомліли [4, 306]. – М.П.] Він узагалі був зразковим батьком і чоловіком, подібних, на жаль, в наш час не зустрінеш» [4, 110].

«Оля називала його «мама-тато», – розказує Ніла Андріївна. – Коли хтось запитував, як звати твою маму, вона відповідала: «Тато». Не могли зрозуміти і перепитували: «Таня?», «Ната?», «Тася?». «Ні» – не вгавала вона: «Тато. У мене тато мама, а мама – тато, бо мама учиться, а тато мене глядить». [4, 306].

«Якось святково-турботливо ніс він по життю обов'язки чоловіка-годувальника, – мовби підтверджує вищесказане Емма Бабчук, – був невимовно ніжним і водночас вимогливим татом. Ніколи не цурався хатньої роботи, не чекав прохань і вказівок дружини, коли бачив, що треба попрацювати, а коли треба, то й обід приготувати. Робив це легко» [4, 23].

«Любов до дітей у Володі була якоюсь особливою, якоюсь сконденсованою, але вимогливою. Він поспішав любити, робити добро, не сваритись, певно, відчував, що не довго йому бути на цій землі. З дітьми говорив завжди без манірностей, серйозно, як з дорослими», – це знову дружина Ніла [4, 315-316].

Володимир Житник наводить зворушливий епізод, коли Володя показував йому альбом «із новорічними фотографіями своєї малої доньки, напрочуд гарненької дівчинки. Дивно, кажу, така мала, а позує, усміхаючись,

як справжня артистка. Бачу, як розцвітає батьківською гордістю його лице. Скільки в нього віршів, присвячених або навіяних нею!» [4, 119].

Гордість Володі за свою маленьку донечку світиться і в спогаді Миколи Малахути. В Підпалих у гостях вони завели мову про Максима Рильського, зокрема про «Яблука допіли...», і Володя сказав: «Це дуже любить моя дружина. Ніла. А за нею – й донька. – Оля. Ось під вечір підемо забирати її з дитсадка, то вона тобі прочитає. Вона у мене ще й яка розумниця. Уся в мене: відчуваю, як виросте, то ще, чого доброго, й віршуватиме, – і він, зворушившись, усміхнувся». [4, 242].

В пам'яті Іліє Мазоре Володимир Підпалий так і зафіксувався назавжди: із донечкою за руку, що в своєму білому платтячку була схожою на метелика [4, 236-237].

Любов'ю і турботою про донечку, сина й дружину пройняті і Володині листи з відряджень [3, 340-344].

Його батьківська любов не є сліпа. «Як батько Володя відчував відповідальність за дітей, за те, якими вони виростуть, – згадує Ніла Андріївна, – І хотів бачити їх не тільки здоровими і щасливими, а й вірними дітьми своєї землі.

Хай тебе в житті минають
горя чорні хмари,
нехай роду і народу
не йде на пропаше!
Якщо йтимеш ти на зраду –
щоб умерла краще!..

Ці рядки писалися, коли Олі було 5 років, але звернені до дорослої, та й вірш називається «До дочки». Не у кожного вистачить такої віри в свою рідну кровинку, щоб так написати! Віри, що його діти сповідуватимуть те, що було найдорожче для нього – вірність. Так міг написати той, для кого любов до рідної землі невід'ємна від любові до найріднішого, для кого любов до України – святе діло душі...» [4, 299].

Додамо, що для кращого розуміння варто навести й попередні три строфи цього вірша, який у контексті нашої теми можна було б назвати «програмовим». Ті строфи аж проміняться палкою любов'ю до кровинки:

Нахилюся, прихилюся,
в очі задивлюся:
–Щоб тобі завжди щастило,
доле моя руса!

Щоб була ти господиня,
щоб була майстриня!
Щоб як друг – то вже навіки,
а я ворог – рівня!

...Ну, чого ти зажурилась,
з вустоньок ні пари?..
Хай тебе в житті минають
горя чорні хмари...

І вже тільки потім іде вище згадане:

...нехай роду і народу
не йде на пропаше!
Якщо йтимеш ти на зраду –
щоб умерла краще!.. [3, 169].

Той, хто так сильно любить, – має право!..

Й Оля таки – не зрадила! Ні в чому! Починаючи змалечку, коли якось, ще при живому татові, урятувала від арешту поетку Ганну Коцур. 1972 року, втікаючи від переслідування КГБ, та прихистилась на короткий час в гостинній квартирі друзів – Володі й Ніли Підпалих. Проте вже надвечір у їхню квартиру завітали «гості».

Далі – пряма мова Ганни Коцур: «Як тільки пролунав дзвінок, Володя чи Ніла (не пригадую, хто саме з них) зазирнули у вічко на дверях і, побачивши, хто за ними, збагнули, про що йдеться. Я встигла присісти у куточок за столом на кухні, а мала Оля, котра там робила уроки (читала оповідання, як Таня-партизанка кинула шрифт у молоко), прикрила мене Андрійковою пелюшкою, яка там сохла після прання. Дитина, мабуть, інтуїтивно відчула небезпеку. Міліціонер заглянув до кухні, побачив дитину, почав з нею щось говорити, а вона йому: «Не заважайте мені робити уроки». Мене, на щастя, він не помітив. В тому, що розшукують мене, сумнівів не було...» [4, 217].

...Не зрадила Оля Підпала й упродовж наступних років, коли старанно вчилась і захистила дисертацію. Причому захистила українською мовою: це був 1997 рік, і вона була одна з перших, хто поклав початок захистам українською саме в цій галузі. Робила це, певно ж, пам'ятаючи про силу і магичність рідного слова, про яке йшлося у татовій «Довільно написаній казочці донечці до сну»:

У якомусь царстві.
На якійсь землі
хлопчик веселий жив.
Він мав кораблик,
вітрильце мав
та ще й весло...
Скільки він плавав!
І під вітрами всіма
хлопчикові везло...
Бо хлопчик той
слово чарівне знав
(мама й тато дали);
скелі обходив,
шквал обминав... [4, 351].

Не зрадила, коли впродовж 2001-2010 років, працюючи відповідальним секретарем спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій налагоджувала україномовний клімат в Інституті молекулярної біології і генетики, в якому працює уже 36 років, адже влаштувалась туди – ще лаборанткою – одразу після школи.

Не зрадила, коли реалізувала татову поетичну надію (пригадуєте його оте: «Чого доброго, й віршуватиме?»), видавши збірку поезій «Миттєвості» (2000)...

Але наразі – про доньчин образ у поезії Володимира Підпалого.

Кілька штрихів теплих батьківсько-дочірніх стосунків бачимо в циклі «Сонет зимової фантазії» [3, 60-61]. Тут у казковій формі зображено хатину чи то лісовика, чи то лісового духа, який, «для годиться» посварившись на свою дочку, водночас мріє про її майбутнє: «Хай старости / не оминають лісникову хату».

Образ доньки присутній і в казковій поезії «Божевільної ночі», в якій «кришталеві стіни самотності / розбиває дзвіночок доньки: / Татуню!..» [3, 91].

Доньці присвячена дуже лагідна «Казочка про сонце», де небесне світило покололо тіло своє об стерню, а потім, «згорнувшись клубочком, сіло на діл / і язиком зализує рани» [3, 88].

Звісно ж, передовсім донечці адресувалася збілочка віршів для дітей «Кожна бджілка – немов лічилка», стараннями Ніли Підпалої і видавництва «Веселка», зокрема директора Я.Гояна і головного редактора І.Бойко, видана окремою книжечкою 1991 року. (Хоч є тут і вірш писаний для сина: «У Андрійка на долоні всеньку ніч пасуться коні...»).

Доню, якій дружина «легеньку льолю вишиє ночами» з пережухлої вибіленої трави [3, 67] краєм ока бачим у вірші «Осінне».

В дуже актуальному з огляду на нинішню російсько-українську війну вірші «Думка вночі» («Я думаю про мир і про війну...») донька є таким собі символом миру, подаючи татові «пучечок пролісків тендітних» [3, 105].

Очевидно ж, саме Олі адресовано вірш «Доньці», який є своєрідною колисковою (чи багато маємо саме «батьківських» колискових?):

Ти спиш уже?.. А за старим повір'ям
у сні ростуть... Якби ж то справді так!
Так чи інак, як люди кажуть – вірю.
І вірю, донько, й вірую – відтак...

Ти спиш уже? І на здоров'я!.. Лю-лі...
Я причілкове відчиню вікно:
у березі кують літа зозулі,
як не кували нам уже давно...

Наговорив.... А певно, так і треба,
ні вигоди ж у цьому, ні мети...
Спи, доню. Спи... І, може, в сон до тебе
зозуля хоч одненька прилетить... (1966) [3, 80]

Тільки мимохідь згадується донька й у вірші «Мати», присвяченому Іванові Щербатенку, але – як!.. Спершу бачимо звичайну картину розмови двох товаришів: «про виставу в театрі, про вірші / і про доньок, його і мою...». І раптом – старенька жінка на розі. Виявляється, це Іванова мати, яка навідалась до нього з села.

«Ти даруй, побіжу...» – товариш

посміхається винувато
і, забувши подати руку,
на прощання мені, біжить...

–Ну звичайно, – кричу. – А можна
тут постоять мені тихенько:
свою матір уже не стріну –
на твою надивлюсь здаля [3, 132].

У цій щемкій поезії не лише безмежна любов до матері. Тут – продовження отієї, вже початої раніше, «ниточки» «Мама – донька», яка не переривається, яку Володимир Підпалый снує і снує, поки триває його земне існування.

Діалог покійної бабусі з онучкою (Поетовою донькою) поглиблюється і розширюється у вражаючому «Вірші про крайку в двох одмінах»:

...Ось і маєш, дитино, крайку від бабусі –
На вузькім пояску метеликів рій...

Ліричний герой просить свою донечку затанцювати, «бо ні разу в танку свою матір рідну не бачив». О, він бачив маму, як ішла на роботу, як вертала з поля, як виглядала гостей («удові й без горілки – гірко»), як чепурила хату на свято, як милувалась (так і не зважившись одягнути!) складеними в скрині обновками, серед яких

І червоне намисто добре
(тільки й доброго, що намисто!)

В другій частині вірша донька таки, мабуть, танцює, бо перед очима читача миготять «метеликові пожежі». І тут раптом – може, трохи занадто пафосно, адже хай би дитина потанцювала, хай би пораділа життю, якщо вже не пощастило бабусі! – чуємо суворе батьківське застереження, аби дитина, чого доброго, танцюючи, не збочила з праведного шляху:

Бо дорога – у нас єдина,
бо дорога твоя – єдина,
як крайка у нас –
одна!.. [3, 117-118].

Танець уривається. Страдницький шлях, успадкований від бабусі й напроорокований батьком, – триває...

Звісно, того страдництва сердешній дівчинці додала й рання батькова смерть. Про те, як глибоко й боляче вона переживала своє горе, свідчить бодай один вражаючий епізод, описаний Нілою Андріївною в листах до чоловіка, адресованих уже «за межу»...

19 квітня 1974 року вона, описавши Володі відвідини з друзями його могили, переходить до домашніх новин:

«Що у нас нового? Ніби все гаразд. Правда, оце саме з таким запитанням дзвонила позавчора Оленька [Вона перебувала тоді у санаторії «Ялинка» в Пуще-Водиці. – Авт.]. Я кажу, що нічого немає, – тут зумисне робимо паузу, аби перевести подих перед тим, що прозвучить далі, адже зараз дитина запитає про сокровенне, про те, що, очевидно, нафантазувала собі, перебуваючи далеко від дому. – А вона знову запитусь: «А з татом?» Я кажу: «Доню, що ти говориш, а що може бути нове з татом...» [2, 250].

Можна тільки уявити, як дитина сподівалась іншої відповіді! Не вірила, все розуміла, і всупереч усьому – о, яке знайоме це відчуття! – сподівалась!..

«...І ледве стримала сльози, – продовжує п. Ніла, – ну а дівчата наші (Люда [Зінчук] і Галя [Касич]) [тодішні працівники музею Максима Рильського], то вони не втримались. Воно, бідне, надіється, що Ти заснув і колись проснешся. О!!! Аби так було!!! Але звідти ще ніхто не повертався» [2, 250].

Отже, нелегкий, але – чистий, не заплямований жодною підлістю шлях Володиної донечки.

Тому навіть «Реквієм», написаний уже дорослою Олею і присвячений Батькові (так і хочеться замінити це дещо офіційне слово на тепле й рідне «Татові»), вважаємо, попри все, оптимістичним. Адже, по-перше, свідчить він про вірність Слову, перейнятому від тата і мами. По-друге, – про вічну і нев'янучу дочірню любов. По-третє, є такою собі логічною завершальною квіткою у вінку, виплетеному з татових поезій:

Твоя остання дорога
у квітах,
між квіти... [3, 470].

І в цій останній, але вічній непроминальній дорозі Володимир Підпалий досі озивається до нас: місячною елегією, ластівкою, синьою трояндою, петровим батогом, золотим джмелем... Зрештою, Поетом, Сином, Чоловіком і – люблячим Татом...

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Кривинюк-Косач Ольга. Батько Лесі Українки // <http://www.l-ukrainka.name/uk/Studies/Kryvynjuk/BatkoLesiUkrainky.html>.

2.Підпала Ніла. «Є між нами на землі місток» / Витоки // Кур'єр Кривбасу. – № 287-288-289, Жовтень-Листопад-Грудень. – 2013. – С.239-259.

3.Підпалый Володимир. Золоті джмелі: вибрані твори / упорядкування та примітки Н.А.Підпалої; худож. оформ. К.І.Сулими. – К.: Твім інтер, 2011. – 560с.

4.Пішов у дорогу – за ластівками: Спогади про Володимира Підпалого / упоряд.: Ніла Підпала, Олег Рарицький; передм. Олега Рарицького; прим. Ніли Підпалої. – Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006», 2011. – 496с.